

Besedilo in fotografije: Gašper Kokot

Za potopisno predavanje kontaktirajte:
kokotgasper@yahoo.com
041/64 32 31

julij, avgust, september 2007

Svet priteka v Cymru in Anglijo

Združenega kraljestva nisem načrtoval obiskati še lep čas: drži se ga sloves drage države in kulturno gledano ni preveč razburljiva, saj preko popularnih medijev ves čas prevzemamo njihov način življenja (ista razloga veljata za ZDA). V račun nisem vzel priložnosti, ki se je ponudila s tehnično prakso prek mednarodne organizacije IAESTE (International Association for the Exchange of Students for Technical Experience). V Sloveniji je prisotna že iz časov Jugoslavije, vendar slabo poznana, saj sem zanjo izvedel šele v zadnjem letu študija. Moja poletna baza je tako za deset tednov postal Oxford, ki je med vikendi služil kot odskočna deska za nova spoznanja o jugu največjega otoka Evrope.

Od Keltov do poplav

Mnogo je bilo zavojevalcev, katerih roka je segla prek te zemlje. Po Keltih so vkorakali legionarji, ki so ob umiku naredili prostor za Angle in Sakse. Z vzhoda so nato pripluli Vikingi in vzdržali vse do enajstega stoletja. Naslednji veliki vojskovodja, ki se je mudil tod, je bil Viljem Osvajalec. Vladarsko žezlo so si še naprej podajali plemiči z zelo različnim genskim ozadjem. Tudi podložniki so se priseljevali vstric z vladarji, tako da je mešanje kultur enakomerno vtakano v zgodovino Anglije.

V Yorku so se ustalili prav vsi naštetih osvajalci. Poleg političnega razkazovanja mišic je bilo mesto vplivno za pokristjanjevanje otoka in bilo sprva celo najpomembnejše središče kristjanov, kar strumno opozarja tam postavljena največja srednjeveška katedrala v Angliji. Danes z rokami za glavo počiva na preteklih vzponih in padcih ter dnevno prebavlja trume turistov.

V nasprotju z Yorkom, ki daje vtis, da je zadovoljen z minulim vplivom na zgodovino in se ne peha več, je zahodno Manchester, katerega karijera na svetovnem odru se je začela v osemnajstem stoletju. Tam so patentirali parni stroj za predelavo bombaža in sprožili industrijsko revolucijo,

ki je zaznamovala našo civilizacijo. V stotih letih se je število meščanov poducaterilo in dobički bombažne industrije so bili megalomanski. Ampak ne za delavce. Industrijski slum je bil leglo nesreč, neverjetno dolgih delovnih ur, otroškega dela. Še situacijo je strnil Mark Twain, rekši: "Rad bi živel v Manchesteru. Prehod med življenjem in smrtjo bi bil neopazen."

Dodatno stoletje kasneje je mesto začelo klecati pred premočjo industrije iz ZDA ter se pred drugo svetovno vojno pogreznilo v globoko depresijo. Konec prejšnjega stoletja so se stvari spet obrnile navzgor. Danes bi težko našli modernejše mesto v državi. Skupaj z njegovo proti morju podaljšano roko Liverpoolom je močan pečat pustilo predvsem v britanski glasbi in dalo ime rock žanru madchester. Fantje iz Liverpoola - The Beatles - so vseeno za vselej zasenčili vse ustvarjalce iz večjega brata. Glasbeno revolucijo, ki je daljnosežno vplivala na britpop, simbolizira manchesterška La Hacienda, kjer se lahko pohvalijo s prvim televizijskim nastopom Madonne. Na klub so tako ponosni, da zavzema kar celo nadstropje v muzeju, posvečenemu urbanemu načinu življenja, kjer je moč najti vse, od skateanja (nerodno prevedenega v rolkanje), parkourja (uporaba urbanih elementov za izvajanje gimnastičnih prvin), flash mobinga (najbolj tipična demonstracija je boj z blazinami na javnem trgu ob določeni uri, ki se jo sporoča od ust do ust in prek interneta) do guganja na ulici ali gverila vrtnarjenja.

Pot iz in v Oxford sem kljub ovinku naredil prek Londona, saj so bile tja in nazaj grede sredi julija povezave motene zaradi obsežnih poplav. Z njimi so bili poplavljeni tudi vsi časopisi, saj naj bi v dveh dneh padlo za dva meseca dežja. S stanjem so se okoriščali prvaki opozicije (konzervativna stranka),

ki so glasno kritizirali pozen odziv vlade na situacijo in očitno nepripravljenost.

Singularnost

Narasle vode niso odrezale Londona iz dosega. Največje evropsko mesto je svetovna mešanica. Sloves bogate države, žlica Evropske unije, začinjeno z obiskovalci iz vsega sveta (kot poslovneži, turisti, študenti, s trebuhom za kruhom Ě). Združeno kraljestvo ohranja s kolonializmom pridobljene povezave in nikjer ne kriči jasneje Commonwealth kot v Londonu, čeprav je splošna blaginja pritekala predvsem v državo gospodarico. Postavna Westminsterška palača in Big Ben sta primerno ozadje refrenu patriotske pesmi "Vladaj, Britanija! vladaj valovom: Britanci nikoli ne bodo sužnji", ki je nastala v polpreteklosti. Ljudje, posel, promet, službe in časovne cone gravitirajo v prestolnico. Če temu dodamo še igranje Združenega kraljestva na svetovni politični sceni, ni čudno, da je tako pogosto tarča terorističnih napadov. Študentko Kelly sem spoznal v Oxfordu in njen odnos do iraške vojne: "Nekdo je moral ustaviti zločine, ki so se dogajali Ě čeprav so intervencijo utemeljili s čudnimi razlogi," kaže samoumevnost, ki jo čutijo prebivalci do posredovanja na tujih tleh. Seveda je vojaške dosežke moč opazovati v številnih muzejih. Še najbolj pristen je londonski dom za ostarele britanske veterane. Predelana graščina na dvorišču ponosno razkazuje vozila iz številnih vojn, ki so jih bile britanske čete, med njimi pa pretežno šepajo ali se z električnimi vozički vozijo dedki v uniformah, morebitno okrašenih z medaljami. Notranjost je prepojena z vonjem po zdravilih in opozarja, da smrt ujame vse - tudi plemstvo.

Princesa Diana je pred desetletjem umrla v prometni nesreči, vendar se še vedno pogosto znajde na prvi strani dnevnika Daily Express, čeprav so zgodbe največkrat za lase privlečene zarote. Konec avgusta so zaradi okrogle obletnice tudi ostali časniki poročali o spominski slovesnosti in žalovanju kraljeve družine na čelu z njenim visočanstvom kraljico Elizabeto II.

Duh ansambla Sex Pistols, ki so v sedemdesetih prejšnjega stoletja prepevali, da kraljica ni človeško bitje, ostaja na londonskih ulicah. Na trgu Picadilly Circus se je skupina pankerjev z vso stereotipno opravo nastavljala kameram turistov, cena: 2 funta (3,2 evra). Če jih je kdo fotografiral brez plačila, so ga praviloma opazili in se za njim cockneyevsko zadržali: "Oi! Oi!"

Streljaj proč se začenja Soho, kjer v družbi strip-tiz klubov cveti homoseksualna scena, mavrične

zastave visijo vsepovsod, številni bari so bili na nedeljsko popoldne polni kot ulica pred njimi. Malce naprej na trgu Trafalgar Square so imeli hare krišnavci množično zborovanje, tako da je bila ploščad preplavljena s sariji in oranžnimi togami. Če temu dodamo še elektronsko zabavo sredi dneva na plaži ob Temzi kakšen drugi vikend, je jasno, kaj privlači Španko Itziar, da že drugo leto zapored opravlja prakso v londonski bolnišnici, in zakaj je Sheila svoj poletni odmor od študija na severovzhodu države preživela v metropoli: "Rada imam London. Vedno se nekaj dogaja. Vedno lahko najdeš kraj, kjer bo vse tako novo in tuje, čeprav si tu že dolgo časa."

Vse lepo in prav, vendar se zgodi, da se po predmestju plazi tiha paranoja. Nekega večera smo trojica s ključem v žepu iskali vhod v prijateljevo stanovanje. Lilo je kot iz škafo, nihče ni imel dežnika (nepotrebna začetniška napaka) in dve uri smo krožili okrog iskanega trga, ki je bil v bistvu ogromen stanovanjski kompleks pred našim nosom. Zaradi pozne ure in predmestne okolice smo srečali le tri ljudi, pa še tisti so raje pospešili korak in nerazumljivo zamomljali, ko smo poskušali vprašati za smer. Na koncu sta se nas usmilili pijani dekleti, ki sta pod vplivom alkohola očitno pozabili na strah ter le pokazali s prstom na največji beton naokoli.

Cymru ne Wales

Po treh tednih so se v začetku avgusta vode končno umaknile v običajne meje. Peterica nas je najela avto in se napotila proti gorovju severnega Walesa. Za kratkočasenje med vožnjo je skrbel radio. Ko smo že izčrpno pretresli glasbeni izbor na angleških radijskih postajah, smo ujeli BBCymru, ki je vrtel countryju podobno godbo. Že nekaj časa

se je na cestišču poleg opozorila šlow" pojavljala beseda "araf", kar je dobilo povsem nove razsežnosti ob prvem komentarju moderatorke radijskega programa. Nihče ni razumel nič. S svojimi razpotegnjenimi h-ji in obilico l-jev se mi je valižanščina zdela še najbolj podobna nizozemščini. Imena mimobežnih krajev so bila vse bolj posrečene kombinacije dvojnih črk s pomanjkanjem samoglasnikov v slogu obcestne vasice Llangwm. Ko sem izvedel, da y in w stojita ob boku aeiou, se je situacija bistveno izboljšala.

Po šestih urah vožnje v obetajočem soncu smo se začeli vzpenjati navkreber. Sanje o lepem vremenu so se razblinile, še preden smo dosegli Plas-y-Brenin. Dež je padal še celo soboto in neugodne razmere so me odvrnile od pohoda na Snowdon (najvišja gora Walesa - komaj kaj čez 1000 m, a v megli in oblakih jih vsako leto zavidljivo število stopi v prepad). Vseeno sem se odločil, da v nedeljo zjutraj opravim krajšo turo do jezera Llyn Crafnant.

Le Mathieua sem uspel nanovačiti za zbujanje ob pol sedmih, saj sva se morala vrniti pred deseto, ker smo za ostanek dneva načrtovali izlet na otok Anglesey. Družbo med jutranjim vzponom in pri plezanju po lesenih lestvah za prehod čez plotove so nama delale gosto posejane črede puhastih ovac, ki so ob sestopu priblejale sončne žarke in oblekle zeleno travnatost v mehke tone.

Končno je vreme šlo na roko, vendar to ni pomagalo mrzlemu Irskemu morju pod sipinami ob mestecu Aberffraw. Kraj leži na otoku z največjim odstotkom valižansko govorečih in narodna zavednost je dovolj visoka, da trgovine s spominki prodajajo skoraj izključno valižanske zastave in veliko majic s sloganom: "Nisem zgolj popoln/a. Sem iz Walesa. Cardiff, prestolnica pred stoletji anekti-

ranega Walesa oz. Cymruja po lokalno, je dom valižanskemu nacionalnemu zboru. Britanska vlada je lani sprejela zakon, ki je dal zeleno luč večji samoupravi v provinci.

Na pivo in cvrtje

Obala nasprotno od Cymruja je spet Anglija. Majhen, temen prostor, nizki stropi, drago toplo pivo, z mokro cunjjo "pobrisane" mize - Simple Simon's v Canterburyju ima vse, kar je moč vzljubiti pri tipičnem angleškem pubu. Tradicijo neprestano negujejo od 14. stoletja, le glasba se je med obratovanjem verjetno spremenila. Danes hišna zasedba igra jazz in bobnar je naredil res opazen večer.

Vožnja na levi strani, magična krožišča (uradni naziv za veliko krožišče s petimi notranjimi), ločeni pipi za toplo in mrzlo ter sendviči za kosilo spadajo pod vsakdanje posebnosti otočanov. Kulturno bolj fundamentalna razlika je anglikanska cerkev, ki ima sedež v Canterburyju. Vodilno vlogo je škofija prevzela tisti iz Yorka. Da bi pomirili strasti, je škof Anglije še vedno v Yorku, škof vse Anglije pa v Canterburyju. V dvanaistem stoletju je cerkev na tleh canterburyjske katedrale dobila pomembnega mučenika Thomasa Becketta. Novopečeni kralj Henry II. je pričakoval, da mu bo lastnoročno inštalirani nadškof kril hrbet pri komolčanju za oblast s cerkvijo. Zmotil se je. Beckett se je izkazal za zagnano dušo, pa ga je kralj dal umoriti. S kanonizacijo umorjenega niso odlašali več kot tri leta in kraj so začele oblegati množice romarjev. Dvesto let kasneje so bili prav ti obiskovalci navdih pisatelju Chaucerju. Njegove Zgodbe iz Canterburyja so angleščino uvrstile v ligo latinščine.

Zgodbe iz bližnjega Doverja bi bile bolj vojaško obarvane. Nikoli osvojeni grad na belih klifih je bil mejnik prenekateremu vpadu na otok. Zdržanje obleganja leta 1216 je odbilo eno od številnih francoskih teženj po otoški kroni (Hubert de Burgh, uradni zastopnik angleškega kralja v bitki, vs. prince Louis). Za njegovimi zidovi se je odvijala logistika slavne evakuacije skoraj 340.000 glav britanske in zavezniške pehote iz francoskega Dunkerqueja ob zori druge svetovne vojne (generali pod strogo Hitlerjevo roko vs. vice general Ramsay). Štiri milje rovov pod gradom so razširili in dokončali v zenitu vojne. Prostora je dovolj za barake, bolnišnico, komunikacijski center, električno centralo in ostale pritikline vojaške baze. Vzporedno z izkrcanjem na Normandiji je izpod gradu deloval glavni štab diverzantske akcije Window, ki je napeljala Nemce k misli, da bo glavnina vojske vkorakala na kontinent prek ožine pri Doverju.

Oba kosa zemlje sta tu najbližje in zavoljo jasnega neba se je pogled lahko sprehodil po obali Francije, od koder je bilo kar čutiti vonj po rogljičkih in pravem kruhu. Čeprav je bilo o tem že mnogo povedanega, roko na srce, vse okusne jedi v Angliji so uvožene. Kuhinja pusti pečat tudi najbolj vzdržljivim želodcem. Ob opevanem angleškem zajtrku, ki bi držal pokonci dva rudarja do večerje, saj vsebuje bogato porcijo ocvrte slanine, pečenega fižola in jajc, stojijo še ocvrta riba z ocvrtim krompirjem. Ker so sladkarije najcenejša hrana, so besede Marie, s katero sem se pogovarjal že pred odhodom, saj je s Škotske prišla na prakso v Slovenijo, delno upravičene: "Otroci pogosto za kosilo jedo ocvrte čokolade." Ključna beseda je očitna in statistična posledica raziskave izpred šestih let je šestdeset odstotkov predebelih odraslih. Ob tamkajšnji hrani res spoznaš lastno kulinarično mojstrstvo. Ni čudno, da so največji hit restavracije z indijsko hrano, vendar je problem, zopet, zasoljena cena.

Vroča kopel, kri in še kaj

Slane kopeli so bile mogoče del rimskih toplic v Bathu. Izvrstno ohranjena kopališča moč črpajo iz naravno vročega (47°C) vrelna. Svojo ohranjenost dolgujejo predvsem restavratorskem delu, saj so bile pred tem ves srednji vek puščene vnemar in jih je obiskal le kak gobavec, ki je nekje slišal, da je voda tam zdravilna.

Da je Bath blizu Walesa, postane očitno, ko vse več pubov opozarja na svoje široke zaslone, ki so

optimalni za prenose ragbi tekem. Tudi Cardifski stadion bi neposvečeno oko hitro zamenjalo za nogometnega.

Prijetno presenečenje v valižanski prestolnici je bila zbirka slik dveh sester, ki sta poleg starejših klasikov lastili kakovostno bero impresionistov in post-impresionistov. Drag hobi sta financirali iz družinskega premoženja, saj je njun dedek, gospod Davies, pred dvema stoletjema storil industrializacijo dolinama Rhonnda v južnem Walesu: rudniki, železnica, pristanišča, gradbeno podjetje. Ena tistih zgodb, ko mladenič začne s krampom in lopato.

Zvečer smo šli na turo po klubih ob glavni ulici. Avtomobilski promet so zamenjale množice ljudi, vendar je spet prišel do izraza običaj, ki se bo zdel nenavaden slovenski mladini. Klube zapirajo med drugo in tretjo zjutraj, pube pa že med enajsto in polnočjo. To pomeni le premik začetka zabavanja na zgodnejšo uro. Ko smo tako ob desetih hodili proti centru, smo padli prav v vrhunec. Sem in tja je mimo nas šla skupina medicinskih sester, kavboj, banana ali karta iz Alice v čudežni deželi. Maškare kadarkoli med letom so baje del rutine, saj se ljudje pogosto na tak način odločijo praznovati rojstni dan ali preživeti fantovščino oz. deklinščino. Pred enim od klubov smo bili skoraj priča pretepu, ko se je mladec z dekletom na štiporamo po nesreči zaletel v enega od postopajočih. Nič se ni zgodilo, čeprav je bilo veliko lajanja v stilu: "A hočeš kos mene?", vendar se to v angleščini zagotovo sliši precej bolj grozeče.

Podobna zgodba se je teden kasneje v Bournemouthu odvila drugače. Ker je bilo še precej časa do odhoda avtobusa, sem ga preživel v parku. Šele v Angliji pride uporabnost parkov do izraza. Ob vikendih so polni skupinic, ki posedajo in lovijo redke sončne žarke med žvečenjem sendviča, podajanjem žoge ali frizbija. Težko je najti prosto ped trave, pa še takrat okoli skače razposajena mladina, ki je pogosto napravljena v stilu trenutnih popularnih glasbenih skupin. Zadnje čase je črna prevladujoča barva, nesimetrične pričeske segajo prek oči in ličila služijo obema spoloma. Roke so okrašene z rutcami in pletenimi zapestnicami, izbrani kosi obleke pa često ovešeni z raznovrstnimi zaponkami. Jasno postane, na koga cilja glasbena televizija. Četudi izgledajo kot darkerji, se obnašajo v stilu najbolj klišejskega ameriškega najstniškega filma s priljubljeno frazo: "O moj bog!" in nebrzdanim visokotonskim kričanjem (predvsem dekleta), ko srečajo poznano osebo. Verjetno scenaristi omenjenih filmov črpajo iz teh prizorov in, žal, res slikajo dejansko stanje

(v kolikor ga ne ustvarjajo). To je torej televizija naredila iz emo subkulture.

Neobičajno oblačenje je očitno stopilo na žulj običajno napravljenemu fantu (in spremljajoči sedmerici). Izenada so začele leteti pesti. Napadeni rdečelasec je jezuvsko sprejemal udarce iz več naslovov brez najmanjšega poskusa obrambe. Žalostno, da nekateri na nasilen način hranijo svojo samozavest.

Avtobus, ki sem ga čakal, me je s postankom v vsaki vasi (med njimi je bila tudi vas Beer) odpeljal v Exeter. Staro mesto ima katedralo v slogu angleške gotike in stoji ob boku tistima iz Yorka ali Canterburya. Kljub manjšemu formatu je bolj navdušila, saj je obkrožena z več praznega prostora. Verjetno so zanimivi ohranjeni srednjeveški podzemni prehodi za vzdrževanje vodovoda, toda zaradi vzdrževalnih del so zaprti do konca leta. Na pol poti iz Exetra v Exmouth smo se s sopotnicama ustavili v A la Ronde. Šestnajststrana hiša s konca osemnajstega stoletja je mešanica med kočo, značilno za jugozahod Anglije, in cerkvijo San Vitale v Raveni. Na pohodu sta bili sestrični Parminter. V notranjosti so shranjeni spominki z desetletnega potepanja po stari celini ter obsedenost s školjkami in malo manjša s ptičjimi peresi. Svojo strast sta izrazili z doživljskim projektom lepljenja in okraševanja sten podstrešja.

Trenutno vzhodna Evropa

Na povsem drugačen način svoja življenja preživljajo učenjaki v Cambridgeu. Univerza sestavlja večji del starega mestnega jedra, saj je mesto zrastle okrog zgradb, kjer se kopiči znanje. Prvotno je bilo mišljeno, da bodo učitelji in učenci živeli na tem kraju v samostanu podobni skupnosti. Glede na dogodke v Oxfordu, ki so pripeljali do ustanovitve univerze v Cambridgeu, odločitev o tovrstni izoliranosti ni tako napak.

Teklo je dvanajsto stoletje, ko je v Oxford začelo prihajati večje število znanja željnih posameznikov. Meščani niso bili naklonjeni prišlekom in barski pretepi so bili stalnica. Napetost je rasla, dokler se ni ob dveh priložnostih prelevila v pravcane nemire. Takrat so učenjaki pobrali šila in kopita ter ustanovili univerzi v Cambridgeu in Stamfordu. V Oxfordu so se nesoglasja od zadnjega nemira kopičila še dodatne četrt stoletja, preden so ponovno vzbrstela zatirana čustva. V dveh dneh je bilo ubitih več kot devetdeset ljudi - večina na strani učenjakov. Kralj je nasilje zadušil z vojsko in na koncu univerzi podelil nadzor nad mestom.

Univerzi v Cambridgeu in Oxfordu sta ocenjeni med najboljšimi na svetu in že skoraj osemsto let tekmujeta v šolskem ter ostalih pogledih. Med pogovorom domačini mesto, ki ni njihovo, označujejo kot "tisti drugi kraj", tekmovalnost pa pride najbolj do izraza med vsakoletno veslaško dirko. Kadar ne gre zares, je v obeh naseljih bolj priljubljeno lagodno drsenje po prepletu kanalov z odvijanjem čolna s palico od tal (t.i. punting). Širši jedri se uspešno upirata moderni gradnji, ohranjata pridih starega in kar kliče asociacije o ljudeh, ki so se gibali med temi zgradbami, recimo Lewis Carroll z Alico v čudežni deželi. Oxfordske točilnice se rade pohvalijo s svojimi slavnimi strankami, kot so bili Inklingi, neformalna literarna skupina, katere najvidnejši član je zadnja leta J. R. R. Tolkien, avtor Gospodarja prstanov.

Da Oxford ne plava v preteklosti, me je opozoril Richard. Nanj sem naletel na sončno nedeljsko popoldne. Namesto literarnega namišljenega sveta gospoda Tolkiena se Richard vdaja virtualnemu svetu. Second life (Drugo življenje) se imenuje igra na medmrežju. Vzpostavljena je celotna ekonomija, kjer pravi denar po menjalniškem tečaju menjaš v Linden dolarje. Aktivni prebivalci medmrežnega sveta jih potem trošijo za nakup zemlje, hiš, oblek in ostalih izdelkov drugih uporabnikov. Vse virtualno seveda. Nekateri po besedah razvijalcev igre celo zaslužijo. Richard mi je zatrdil, da v Second Life preživi več kot deset ur dnevno. Da sploh več ne rabi spanca. Da je drugače filozof. Da je v mesto prišel po nove kavbojke, ker gre v klub. Pri svojih šestdeset in nekaj letih je deloval zelo najstniško. Na koncu mi je dal svoj naslov, elektronsko pošto in telefonsko številko ter povabil: "Pa kdaj se ustavi na čaj." Kar malce preveč dobrodošlo sem se počutil.

Bolj zadržano obliko simbolne integracije med domačine sem doživel ob koncu. Vikend pred odhodom me je obiskal Mitja, ki je takisto prišel v Anglijo na prakso. V petek zvečer sva po slovensko klepetala pri spomeniku ter se zapletla v pogovor z najstnico Jenny. Ker je bilo očitno, da sva tujca, je pogovor skrenil v to smer in čez nekaj časa naju vprašala: "Delata tukaj?" Na pritrdilni odgovor se je odzvala: "Potem vaju sprejemam."

Priključitev novih članic Evropski uniji je še povečala pritok ljudi v državo. Prebivalci Združenega kraljestva so v splošnem razumevajoči do prišlekov. Dovolj, da v Londonu obstajajo četrti, kjer je namesto angleščine bolj znati kak drug tuj jezik. Dovolj, da so v okraju Cheshire postaviličasne prometne znake v poljščini. Nekateri vozniki tovornjakov so namreč prihajali v stalen konflikt z delavci na cesti zaradi nerazumevanja jezika. Kdor dela in plačuje davke, je dobrodošel. Mešanje kultur se tako nadaljuje in ohranja stalnico otoške zgodovine.